

Prof. dr hab. Marek Degórski
Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania
Polska Akademia Nauk
Warszawa

Warszawa 19.03.2020

Recenzja

Pracy doktorskiej mgr Joanny Piwowarczyk

p.t. „Mapowanie barier dla zrównoważonego rozwoju metodą interaktywnego zarządzania: wybrzeże województwa pomorskiego „

Potencjał ekosystemów morskich, jak i położonych w pasie wybrzeża stanowi olbrzymi rezerwuar świadczeń decydujących o dobrostanie życia mieszkańców regionów nadmorskich oraz ich rozwoju. Wiele z tych świadczeń ma również znaczenie ponad regionalne i stanowi istotny czynnik rozwoju państw oraz jakości życia ich obywateli. Dlatego też zasoby te winny być optymalnie wykorzystywane i chronione przed nadmierną eksploatacją. Można to osiągnąć jedynie w wyniku budowania świadomości społecznej, akceptacji przez społeczeństwo rozwiązań środowiskowych, wdrażaniu zasad zrównoważonego rozwoju i ochrony najcenniejszych zasobów.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska zatytułowana „Mapowanie barier dla zrównoważonego rozwoju metodą interaktywnego zarządzania: wybrzeże województwa pomorskiego” wykonana pod opieką profesor dr hab. Iwony Sagan nawiązuje do przedstawionej problematyki. Głównym celem badań w recenzowanej rozprawie było poznanie w jaki sposób interesariusze konceptualizują zrównoważony rozwój na morzu oraz jak postrzegają bariery zrównoważonego funkcjonowania ekosystemów morskich i przybrzeżnych.

Rozprawa liczy 278 stron, a jej treść zaprezentowana została w 5 rozdziałach, o zróżnicowanej objętości, podzielonych dalej na podrozdziały. Następną część dysertacji stanowi spis literatury, obejmujący 657 pozycji cytowanych w recenzowanej pracy, z których około 80% stanowią artykuły zagraniczne publikowane w języku angielskim. Na końcu rozprawy Doktorantka zamieściła w formie aneksu listę barier wskazaną przez interesariuszy sektorów morskich.

Tytuł rozprawy „Mapowanie barier dla zrównoważonego rozwoju metodą interaktywnego zarządzania: wybrzeże województwa pomorskiego” w opinii recenzenta jest poprawny i

wskazujący na główne problemy badawcze ujęte w rozprawie. Zawarte w nim informacje pozwalają czytelnikowi w sposób przejrzysty i zrozumiały poznać zarys jej treści.

Ocena wartości merytorycznej pracy

Oceniana dysertacja stanowi bardzo ciekawe studium o charakterze interdyscyplinarnym z zakresu nauk społecznych i nauk o środowisku. Autorka na wstępie swoich badań zakłada, że ekosystemy morskie, jak i przybrzeżne odgrywały olbrzymią rolę w kreowaniu dobrostanu człowieka od wieków. Wskazuje również, że zasoby te nie są odpowiednio chronione, ani wykorzystywane w sposób racjonalny, co może zagrażać prawidłowemu obecnemu rozwojowi społeczeństw, jak i przyszłym pokoleniom. Podkreślając jednocześnie, że świadome tych zagrożeń społeczności krajowe i międzynarodowe od dawna próbują zapewnić rozwiązania sprzyjające społecznym i biznesowym modelom działania bardziej przyjaznym środowisku naturalnemu. Stwierdza, że najbardziej akceptowalnym i powszechnie stosowanym działaniem w osiągnięciu tego celu jest wdrażanie koncepcji zrównoważonego rozwoju. Autorka bardzo słusznie zauważa, że chcąc osiągnąć zakładane cele koncepcji zrównoważonego rozwoju obszarów morskich i przybrzeżnych, konieczna jest akceptacja i wsparcie społeczne bazujące na ogólnej wiedzy społeczeństwa, jak i wiedzy eksperckiej. To interesariusze powinni wskazać kierunki działań dając asumpt do rozwiązań praktycznych.

Autorka w swojej pracy jako narzędzie badawcze wykorzystowała aparat metod deliberatywnych. Istotą tej techniki badawczej nie jest wypracowanie rozwiązania konsensusowego, a jedynie poznanie rozkładu opinii przy zapewnieniu pełnego dostępu do informacji. Ostateczny wynik nie jest wiążący dla władz, a siła werdyktu ma charakter zwyczajowy. Jednak ze względu na solidną metodologię samego procesu badawczego bardzo trudno jest podważyć jego rozstrzygającą wagę. Metoda została opracowana w Stanach Zjednoczonych przez prof. Jamesa Fishkina. Obecnie rozwijana jest przez kierowane przez niego Centrum Demokracji Deliberatywnej na Uniwersytecie Stanforda. W Polsce po raz pierwszy została wykorzystana w roku 2009 przy okazji dyskusji o zagospodarowaniu po Finałach Mistrzostw Europy w piłce nożnej stadionu w Poznaniu. Oceniając przyjętą procedurę badawczą należy stwierdzić, że jest ona poprawna w kontekście założonego celu pracy. Szkoda tylko, że Autorka w swojej dysertacji nie odnosi się do prac Jamesa Fishkina.

W procesie analityczno-badawczym Doktorantka zorganizowała dziesięć warsztatów tematycznie związanych z ekosystemami morskimi i przybrzeżnymi województwa

pomorskiego. Siedem z nich przeprowadzonych zostało z przedstawicielami sektorów morskich, związanych z produkcją żywności, transportem, energią, turystyką i wypoczynkiem, zdrowiem człowieka, miejscem do życia i ochroną przyrody. Wzięli w nich udział interesariusze pierwszego i drugiego stopnia oraz przedstawiciele organizacji oddziałujących na kształtowanie opinii publicznej i procesy zarządcze (influencerzy, czyli liderzy opinii). Trzy kolejne spotkania zorganizowane były dla przedstawicieli społeczności nadmorskich, czyli ogółu społeczeństwa, którego interakcje z sektorami morskimi są słabsze i zróżnicowane.

Wyniki swoich badań Autorka przedstawiła w sposób czytelny, podając je zarówno dla każdego z przeprowadzonych warsztatów, jak i zbiorowo dla grupy siedmiu warsztatów z interesariuszami i trzech z reprezentantami społeczności nadmorskich. Na podstawie wykonanych badań stwierdziła, że reprezentanci sektorów morskich oraz społeczności nadmorskich zidentyfikowali szereg barier utrudniających osiągnięcie zrównoważonego rozwoju morza i wybrzeża. Pierwsza grupa wylistowała 420 takich barier, druga 166. Bariery te dotyczyły wszystkich trzech aspektów rozwoju zrównoważonego, czyli wymiaru społecznego, gospodarczego i środowiskowego. Jednocześnie ciekawym wynikiem badań jest stwierdzenie, iż dla badanych grup wszystkie te trzy kierunki działań są jednakowo ważne. Tym samym problemy środowiskowe i ochrona środowiska według badanych osób nie mają znaczenia priorytetowego przed dwoma pozostałymi wymiarami. Doktorantka stwierdziła, że taki konsensus był charakterystyczny zarówno dla przedstawicieli sektorów morskich jak i społeczności nadmorskich z nielicznymi głosami odrębnymi jakie zarejestrowano wśród uczestników warsztatów „miejsca do życia” oraz „ochrony przyrody”. Podkreśliła, że uzyskane wyniki badań nie świadczą też o tym, by sektory morskie były bardziej zależne od dobrego stanu ekosystemów morskich i były bardziej skłonne do uznania wiodącej roli ochrony przyrody. Wskazała jednocześnie, że przedstawiciele sektorów morskich za najbardziej istotne uznali bariery związane z „postawami”, „wiedzą” i „zaangażowaniem społeczeństwa w podejmowaniu decyzji”, co uznac można za bardzo ciekawy wynik badań. Podobnie, jak w przypadku uczestników reprezentujących sektory morskie, przedstawiciele społeczności nadmorskich za najbardziej problematyczne dla osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju uznali kwestie związane z „wiedzą”, „postawami” i „partycypacją społeczną”. Ciekawym i bardzo ważnym wnioskiem Autorki z przeprowadzonych badań jest wykazana odmienność narracji społeczności nadmorskiej w stosunku do opinii sektora morskiego w kontekście oddzielenia od morza i wybrzeża. Innym bardzo ważnym

stwierdzeniem z przeprowadzonych badań jest wniosek, że mieszkańcy wybrzeża województwa pomorskiego nie są społecznościami prawdziwie nadmorskimi, ponieważ nie są świadomi relacji między zdrowymi ekosystemami a ich dobrostanem, czyli nie doceniają tych relacji. Jako pozytywne zachowanie Doktorantka odbiera natomiast fakt, że mieszkańcy wybrzeża byli gotowi wziąć na siebie znacznie większą odpowiedzialność za działania zgodne z zasadami rozwoju zrównoważonego. Przedstawiciele lokalnych społeczności obwiniali nie tylko rządy i firmy za obecną sytuację, ale także siebie samych, co według Doktorantki daje nadzieję na zmiany w ich zachowaniu w dłuższej perspektywie.

Oceniając wartość merytoryczną pracy należy podkreślić jej nowatorski charakter. Praca stanowi pierwsze opracowanie wykonane w Polsce, w którym przedstawiono systematyczne mapowanie i analizę barier dla zrównoważonego rozwoju oraz ich wzajemne powiązania. Doktorantka dodatkowo na podstawie swoich badań sformułowała rekomendacje dotyczące zarządzania morzem, badań morza, i edukacji morskiej. Wyniki tych badań mają zatem nie tylko wymiar poznawczy, ale również aplikacyjny. Pokazują percepcję społeczeństwa nadmorskiego w postrzeganiu zagadnień ochrony środowiska i wdrażania zasad koncepcji zrównoważonego rozwoju.

Wnioskowanie naukowe jest poprawne, a przedstawione w pracy wyniki badań z punktu widzenia formalnego i analitycznego nie budzą zastrzeżeń. Zostały uzyskane przez Autorkę przy zastosowaniu prawidłowych procedur analitycznych z wykorzystaniem standardowych metod stosowanych w tego typu badaniach. Implementacja tych procedur na obszar ekosystemów morskich i pobrzeża jest niewątpliwym osiągnięciem Doktorantki, ponieważ jak już wspomniałem, jest to pierwsze w Polsce opracowanie dotyczące tak wnikliwych studiów z zakresu mapowania i analizy barier dla zrównoważonego rozwoju metodą interaktywnego zarządzania.

Podsumowując wartość merytoryczną pracy należy podkreślić, że uzyskane wyniki niewątpliwie stanowią podstawę do konkluzji, że wiedza z zakresu nauk społecznych, w tym badania percepcji społecznej i marketingu społecznego jest niezbędna dla zwiększania świadomości i promowania prośrodowiskowych zmian w zachowaniu człowieka. Jednocześnie wiedza ta będzie konieczna do właściwego kształtowania procesów partycypacji społecznej oraz badania problemów ograniczonego zaufania między planistami i zarządzającymi a interesariuszami procesów decyzyjnych. Wiedza ta stanowić też może istotny element procesu edukacyjnego, na co zwraca uwagę sama Doktorantka.

Ocena formalna pracy

Praca napisana jest w języku angielskim, co niewątpliwie będzie ułatwieniem dla Autorki w przygotowaniu jej do druku dla odbiorcy nie tylko polskiego, ponieważ w mojej ocenie z uwagi na jej pionierski charakter i oryginalne ujęcie tematu, w pełni na to zasługuje. Język jest poprawny, niemniej jednak można dostrzec w tekście drobne błędy stylistyczne.

Oceniając układ dysertacji należy podkreślić, że jest logiczny a treść przedstawiona w poszczególnych rozdziałach stanowi spójną całość. Trzeba jednak zaznaczyć, że proporcje pomiędzy poszczególnymi częściami pracy charakteryzują się dużym zróżnicowaniem w kontekście objętości tekstu i zasobu informacji. We wstępie Autorka w sposób czytelny dla odbiorcy przedstawia przedmiot i zakres badań oraz prezentuje wspomniane już cele rozprawy. Formuluje pytania badawcze a następnie w sposób skrótowy opisuje zawartość poszczególnych rozdziałów.

Rozdział pierwszy ma charakter teoretyczny i kompilacyjny. Poświęcony jest zagadnieniom rozwoju zrównoważonego, zarówno w kontekście zagadnień ogólnych jak i jego najważniejszych modeli operacjonalizacji zarządzania ekosystemami morskimi. Rozdział drugi to prezentacja metod stosowanych do mapowania barier dla rozwoju zrównoważonego i opis metody interaktywnego zarządzania. W rozdziale trzecim Doktorantka charakteryzuje obszary badań objęte analizą studiów przypadku. Następnie identyfikuje grupy interesariuszy, zarówno w kontekście sektora morskiego, jak i społeczności nadmorskich. Kolejny rozdział stanowi zasadniczą część dysertacji. Liczy 120 stron, na których Autorka definiuje bariery dla rozwoju zrównoważonego w obszarach morskich, jak i przymorza. Omawia różnice w postrzeganiu koncepcji rozwoju zrównoważonego przez poszczególne sektory morskie, jak również stara się ocenić jak zagadnienia te są ważne dla społeczeństwa nadmorskiego. Dwa kolejne rozdziały to rekomendacje i wnioski. Celem części rekomendacyjnej było powiązanie wyników badań Autorki z celami praktycznymi, jakie mogą być wdrożone w badanych społecznościach, dając asumpt do wypracowania rozwiązań przydatnych w zarządzaniu, nauce i edukacji. Wnioski ujęto zaś syntetycznie, a ich wartość merytoryczną omówiłem w poprzedniej części recenzji.

Oceniając pracę pod względem formalnym, należy podkreślić jeszcze nie budzący zastrzeżeń sposób przekazu oraz czytelność strony ilustracyjnej i dokumentacyjnej. Autorka w dysertacji zamieściła 31 starannie przygotowanych zestawień tabelarycznych oraz 14 ilustracji. Bardzo istotnym z punktu widzenia przedstawiania wyników badań, ich rzetelności i

zilustrowania wielorakości problemów związanych z percepcją rozwoju zrównoważonego przez społeczeństwo jest dołączony na końcu dysertacji załącznik zawierający listę wszystkich 586 barier wskazanych w czasie warsztatów przez interesariuszy zarówno sektora morskiego, jak i społeczności nadmorskich.

Podsumowując stronę formalną pracy, poprawność jej konstrukcji oraz stronę edytorską, należy stwierdzić, że jest ona przygotowana poprawnie i może posłużyć za wzór przygotowywania prac doktorskich.

Podsumowanie

Reasumując, oceniam przedstawioną do recenzji rozprawę mgr Joanny Piwowarczyk jako opracowanie pionierskie i bardzo wartościowe, wnoszące do literatury przedmiotu ciekawe podejście badawcze, wiarygodne wyniki badań i nowe treści w zakresie poznawczym i praktycznym w kontekście postrzegania rozwoju zrównoważonego obszarów morskich i nadmorskich oraz mapowania barier w procesie jego wdrażania. Na szczególne podkreślenie zasługuje interdyscyplinarność i nowatorskość badań. Wskazane w recenzji uwagi mają jedynie charakter porządkowy lub techniczny i w niczym nie obniżają wartości merytorycznej dysertacji jako osiągnięcia naukowego.

Biorąc zatem pod uwagę uzyskane przez Autorkę wyniki badań przedstawione w pracy i ich poziom naukowy, wyrażam przekonanie, iż rozprawa mgr Joanny Piwowarczyk pod tytułem „Mapowanie barier dla zrównoważonego rozwoju metodą interaktywnego zarządzania: wybrzeże województwa pomorskiego” wykonana pod kierunkiem prof. dr hab. Iwony Sagan jako promotora, spełnia **formalne wymagania stawiane pracy doktorskiej** w myśl Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Proszę przeto Radę Dyscypliny Geografii Społeczno-ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Gdańskiego o dopuszczenie Pani mgr Joanny Piwowarczyk do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Wnioskuje jednocześnie o **wyróżnienie** ocenianej pracy, na co moim zdaniem w pełni zasługuje, zarówno za bardzo ciekawe i nowatorskie studia z zakresu geografii społeczno-ekonomicznej, jak i rzetelność tych badań oraz sposób wyrazu.

Marek Degórski

